

A HŐSKOR UTÁN

Egy időben a falun a gépállomások az ipart, dolgozóit pedig a munkasztalet képviselték. Jól emlékszem, milyen nagy becsülete volt azoknak, akik odahagyva a földet, a gépállomásokon vállaltak munkát, traktorra ültek, vagy a szerelőműhelyekbe bejutottak. Évről évre gvarapodtak, egyre több lett a munka és a falu forradalmi átalakulásában ezek az üzemek egyre nagyobb részt kérék, s vállaltak. Szakembereket adtak a megalakult termelőszövetkezeteknek, művelték a földeket miközben állandóan nőtt a termelési érték, s a műszaki színvonal.

A mezőgazdaság szocialista átalakításával a közös gazdaságok rövid időn belül lábra kaptak, egyre-másra vásárolták a gépeket, sok esetben a szántó traktorokkal együtt a gépállomási dolgozók is megváltak munkájuktól, beléptek a termelőszövetkezetekbe. Átszerveződtek ezek az üzemek, egyre nagyobb igényt támasztottak velük szemben az állami gazdaságok és téesszek, így aztán fokozatosan eladogatva a gépparkjukat, mindinkább a javítás, az iparszerű termelés került előtérbe. Nehéz esztendő voltak, különösen 1968–69 hozott nagy gondokat, mi tagadás, egy-néhány gépiavító állomás, volt gépállomás „ablakába” kiírhatták; eladó az üzem. Valahogy nem találták helyüket, hiszen az évtizedeken át gyakorolt tevékenységüket átvállalták a megérősödött termelőszövetkezetek, a termelésben való közvetlen részvételt; szántást, vetést, aratást, sőt egyre-másra szaporítottak a közös gazdaságok javítóüzemei is. Igaz, mutatóba egy ici-pici, mesebe illő mezőgazdasági termelés még maradt a gépiavító vállalatoknál. De mára elfelejtődtek a régi idők, a hőskor, nagyot változott a világ. A nehéz esztendők után fellendülőben vannak ezek az üzemek.

A Kiskundorozsmai Mezőgazdasági Gépiavító Vállalat, mint központi gyáregység a szentesi, sándorfalvi kisteleki, székkutasi és deszki gyáregységet forja össze. Tavalgy még javítások, bér-munkák után szaladgáltak, s az idén már kilábalva a gondokból, jelentős mértékben exportra is termelnek. Év végéig 650 szállító tartálykocsit küldenek szovjet piacra, amit kooperációban — Csepellel — készítenek. Onnan érkezik a motor, itt szerelik rá a tartályokat. De más jelentős kooperációról is beszámolhatnak, a Ganz-MÁVAG-gal együttműködve részt vállaltak a szeedi házgvár berendezéseinek elkészítésében, daruhidakat gyártanak s hogy csak a nevesebb termékeiket említsük. Szentesen készül az NDK-ban igen keresett konveijorsor, és az idei kiállításon díjat nyert MC magágykésztő gépcsalád is híres már. Az univerzális szőlőművelő — ami szintén díjazott — technológiáján dolgoznak.

Ez az esztendő pedig nem volt a legkedvezőbb, hiszen az árvíz jelentős munkaerőt kötött le, az anyagellátásban problémák voltak, kezdve a csavaroktól a tengelyekig, nehéz volt az alkatrészeket beszerezni. Az éves tervet szeptember végéig ennek ellenére 70 százaléban teljesítették. 250

millió forint termelési érték várható december végéig, s ami nagyon szép és figyelemre méltó, az export 80 millió forintot képvisel ebből. Az egy főre eső anvgamentes termelési érték 47 százalékkal több, mint 1969-ben.

Egysszóval gvértó vállalat lett a hajdani gépállomásból. Nem is akármilyen. Egy-két éve szaladgálhattak, könyöröghettek munka után, most viszont öt évre előre már lekötötték a munkaerőt a termelést. Most már a gond, hogy a jelentkező igényeket, az egyre magasabb igényeket hogyan elégítsék ki megfelelő hatékonysággal, jó minőségben termelve, és olyan mennyiségben, amennyire a piac igényt tart. Korábban — a mai szemmel nézve —

nem volt itt műszaki színvonal. Nem tudták, hogyan kell egy technológiát előkészíteni, egy művelettervet. Napjainkban viszont már műszaki fejlesztési osztály is dolgozik, új gépeket hoznak ki, készítenek, s adnak piacra. Fejlesztik a gyáregységeket az adottságoknak, a profilnak megfelelően. A legnagyobb beruházás ezekben az években Szentesen lesz. Jól kihasználják a természeti, földrajzi környezetet, az eddigi kedvező tapasztalatokat.

Megváltozott a munkásszám. Igen sokan a régiak közül elmentek, a szövetkezetek visszahívták a traktorosokat, a régiakat. Akik maradtak, jól jártak, boldogulnak. Sokat fiatalodott a gyár. Különböző tanfolyamokon, szakmunkásképző iskolákon sok fiatalat tanítottak, hogy a műszaki színvonalat megteremtsék, a későbbiekben tovább javítsák, és egy kvalifikált munkásgárdával az állandósult versenyben megszerzett pozíciójukat megőrizték, jó hírüket tovább növeljék.

A hőskor után hőskor következhet.

SZ. L. I.

Horváth
Dezső

LEGALÁBB MÉG EGY KELLENE

Nem az ábécé betűi szerintszedik sorba Röszkén a fiatalokat, ha névsort csinálnak. Iván Ibo-lyával kezdik. Makra Erzsébet-tel és Tóth Erzsébettel folytatják, és eljutnak körülbelül ötven névhez, mire lezárhatják azok listáját, akiket az aktív jelző megillet. Legalább négyszáz fiatal kellene kérdeznem, hogy munkájukról, felfogásaikról alkotott saját véleményük statisztikai átlagát keresném. Lehet, hogy színesebb képet adna az átlagvélemény, lehet, hogy szürkébbet. Az említett három leánnyal és az alig egy hónapja röszkéi kultúr-otthon-igazgatóval, Péter Veronikával a tanácsítók szobáiban arról beszélgetünk, milyen falu is voltaképpen Szeged nagyváros határszéli szomszédja. A hivatali szoba nem kényszerít hivatalos válaszokra hiszen a titkár az ötödik beszélgetőtársam. Fekete László maga is fiatal.

Milyen falu Röszke? Átlagfalu. Van rosszabb is, csúnyább is, de szebb is. Az utak lehetnének jobbak, vagy legalább a fútca lenne olyan, mint az, amelyiken a busz jár. Ültettek kis fákat éveikkel ezelőtt, de sok kipusztult, maga pótolta, aki pótolta, fölborult az összhang, nem lesz szebb. Ennyit mondanak nagyjából a falujukról kapásból, és hozzátézik nyomatékkal, hogy aki dolgozni akar, az megél. Ha hagyom arra kanyarogni a beszélgetést, amerre a többiek akariák, ez a téma nem is kerül többet szóba. Megélhetési gondjaik ezek szerint nincsenek, dolgozni tudnak, és érdemes is dolgozniuk. Néhány ilyen általános mondat után azonban minden megkérdéztet azt mondja, hogy szórakozási lehetőségük viszont alig van. Legfőképpen Szeged jön számításba illeszfalta szolgáltatásaival.

Nézzük, a legtöbbet beszélő Iván Ibo-lyával mitől idejét! Hétfőn bejön Szegedre németórára, kedden moziba megy, szerdán énekkarra — két hete szerveződött újja az énekkar —, csütörtökön klubfoglalkozás, pénteken ismét

németóra, de a kilences busszal már hazajön, hogy bemehessen még a színiátszókhoz. Szombaton nincsen előre tervezett programja, ha rendezvény van, oda megy, de május óta leginkább lakodalomba jár minden héten. Vasárnap este ismét klubfoglalkozás, aztán indul a kör úrra. Aki ilyen zsúfolt hetet tud magának szerkeszteni munkaidő után, annak sok panaszra nem lehet oka. Nincs egyedül tömött programjával, mégis azt mondják mindnyájan, a többiek nevében is persze, hogy nincsen szórakozási lehetőségük.

Sorolják, hogy van két cukrászda, de este mindkettő bezár. A Paprikába — vendéglőt kell itt érteni rajta —, ha beül valaki számíton arra, hogy megszólják, vagy részeg emberek mlesztálják. Marad a klub. Egy-szerre talán húsz ember jöhet itt számításba, a 18 évesek birodalmán inkább. A jelenlevők mind klubpartiak, bár nem jár mind-egyik rendszeresen. Egykori iskolai osztálytársi kapcsolatok kötik össze ezt a kis társaságot.

Klubmozgalmunk egyik legnagyobb mai gondjához jutunk el néhány szó után. Öröm, hogy van az az egy, biztosan nagyon jó klub, ha ilyen lelkesen beszélnek róla, de kevés. Durva erőszak lenne külső beavatkozással ezt a kis közösséget nagyobbra duzsasztani, hiszen a klubélet alap-törvénye a kis közösség. Fiatalok körében viszont annyira kedvelt formája lett a szórakozásnak, művelődésnek és közös időtöltésnek, hogy menthetetlenül fölme-rül a kérdés: hogyan lehetne klubot adni a többi fiatalnak is? Mind a négyszázra természetesen így sem gondolhatunk, hiszen Szeged valóban köti a bejárókat, de szinte minden évfolyamból kikerülne talán 10–15 fiatal a bel-ső területen lakók közül is.

Aki nem rendszeres Szegedre járó aki nem klubtag, az lényegében sehová sem jár. Dolgozik valahol, délután kerteteskedik, este pedig otthon marad. Van ugyan a mozi, de valahogy nem lett moziba járó náció belőlünk. És baj van a mozival. Ha begvútanak, bűdös van, ha nem gyútanak be, akkor meg hideg.

Addig-addig bogozgatjuk a lehetőségeket, amíg kiderül, hogy van ugyan még egy szoba a kultúrházban, akkora, mint a klub, de üres. Ha azt sikerülne berendezni, birodalomhoz jutnának a korábbi vagy későbbi éviáratúak is. De ennek a berendezése a véleményünk szerint nemcsak a véleményünk szerint olyan terv, amely sok-sok év múlva is megmarad tervnek. Hiszen a régen elromlott televíziókat sem tudják megjavítani.

Föltűnést keltett évekkel ezelőtt szakmai körökben is a bal-lástvái fiatalok klubteremtő akarat. Sokan hittük, hogy mozgalom lesz belőle. Pedig érdemes lenne Röszkén is nekibuzdulni, hiszen kedvük szerinti otthon építhetnének maguknak. Ahhoz is kellene sok minden, de ha ennyi fiatal nagyon akarná együtt csinálni, talán maguk mellé állíthatnák azokat is, akik anyaggal vagy pénzzel, esetleg más segítséggel lendíthetnének raituk.

Dr. Tóth Károly A FOGSZUVASODÁS MEGELŐZÉSE

A helyes táplálkozás hozzásegít a sikerhez

ANNAK A FELVILÁGOSÍTÓ munkának a során, amelyet az utóbbi években a fogászati hónapban végzünk, már többször volt szó a fogszuvasodás kérdéséről. Talán fokozza a jobb megértést és együttműködést ha ismertetem azokat a legújabb adatokat, amelyeket ebben az évben kaptunk Kiskundorozsma, Szőreg, Tápé gyermekpopulációjának vizsgálatakor.

Ezekben a községekben az iskolába lépéskor (hatéves korban) 100 gyermek közül csak háromnak volt jó tejfogazata; egy gyermekre átlagosan 9 rossz tejfog jutott az összesen 20 tejfogból (de ebben az átlagban a jó fogúak is benne vannak). Az általános iskola befejezésekor (14 éves korban) 100 gyermek közül egynek volt jó maradófoga és egy gyermekre átlagosan ugyan-csak 9 rossz maradófog jutott. Az iskoláskor előtti korosztályok tejfogainak szuvasodása az utóbbi négy évben jelentősen fokozódott. A 2–6 éves korcsoportban négy évvel ezelőtt átlagosan csak öt rossz tejfogot találtunk, ebben az évben pedig már hatot.

A közismert, hogy elődeinknek jobb fogaik voltak, de fogszuvasodás már néhány ezer évvel ezelőtt is volt. Fogaink romlásának mértékében azonban — a tudományos kutatás adatai szerint — az utóbbi kétezer évben kb. 500 százalékos fokozódás következett be. Ennek a jelenségnek okát kutatva — bár sok minden változott ez alatt az idő alatt — a figyelem a táplálkozás felé fordult. Más volt régen az ételek elkészítésének módja, nem olyan kenyeret ettek mint mi ma, a repából előállított cukrot még nem ismerték, a konyhatechnika igen jelentősen változott, és sorolhatnánk tovább is a változásokat. Az is feltűnt a vizsgálok-nak, hogy árva-házakban, gyermekekothonokban a gyermekek fogai jobbak.

A táplálkozásnak kétféle hatását különböztetjük meg. Az egyik hatás az élelmiszerek elfogyasztása és hasznosítása útján jön létre, ezt nevezhetjük belső hatásnak, a másik pedig a helyi hatás, amely a szájjüregben keletkezik az ott pangó és bomló ételmaradékok következtében.

A belső hatás lényege, hogy helyes táplálkozással a fogszuval szemben ellenállóbb fogak fejlődjenek. A hatás a fogak fejlődése idején, amikor még az állcsontokban vannak, manifestálódik, nem érvényesül a fogak át-törése után, és egyformán érvényesül a tej- és maradó fogakon. Amíg tehát a különböző fogak fejlődése tart — a születéstől 14 éves korig, eltekintve a bölcsességfogaktól — erre a hatásra gondolni kell.

A fogak koronáját borító zománc az áttörés után, tehát amikor a fog megjelenik a szájjüregben és beilleszkedik a fog-sorba, még nem teljesen érett. A szájjüregben utóérésen megy át. Ez a folyamat kb. két évig tart, és kedvező szájjüregi körülmények között a zománc még keményebbé, ellenállóvá válik, mert a nyálból az ehhez szükséges anyagokat felveszi. Kedvezőtlen körülmények között ez az utó-érés tökéletlen lesz, mert a nyálból hiányzanak az utóéréshez szükséges anyagok, az ételmaradékok bomlásakor keletkező savak sűrűn jelentkező támadása miatt a zománc szerkezete felbomlik. Ez a folyamat a táplálkozás helyi hatása és ennek legkártekonnyabbá válható időtartama az első tejfog megjelenésétől az utolsó maradó fog áttörése után még kb. két évig tart. Természetesen a helyi hatás ezen az időn túl, mindaddig, amíg fogaink vannak, érvényesülhet.

Az anyai szervezetben — a terhesség alatt — a fogak fejlődése általában zavartalan. Az anyai szervezet biztosítja a magzat számára — még saját kárán is — mindazt, ami a fogak helyes fejlődéséhez szükséges. A terhesség alatti helyes táplálkozás — a fogazat szempontjából vizsgálva a kérdést — elsősorban az anya érdeke.

A születés után fontosnak tartjuk az anyatejjel való táplálást

hat hónapig. A statisztikák szerint a hat hónapig anyatejjel táplált gyermekek tejfogazata jobb. Az elválasztáskor és után lényeges, hogy a vegyes táplálkozásra való áttérés egyben hozzászoktassa a gyermeket mindazon ételekhez, amelyek biztosítják helyes fejlődését. A rossz szokások kialakulásának kezdte erre az időpontra nyúlik vissza. A gyermek természetesen idegenkedik a számára szokatlan ételektől. Ezt az idegenkedést a szülői következetesség legyőzheti. Ha a szülő enged, akkor megindul a helytelen irányú fejlődés, amit később helyrehozni már nagyon nehéz. A gyermek az édes-séget szereti meg a leggyorsabban, de ez a szeretet nem veleszületett, hanem szerzett. Éppen úgy hozzá lehet szoktatni a gyümölcsökhöz, húshoz, tojáshoz, sőt még a főzelékekhez is. Rajtunk múlik tehát, hogy a gyermek mindenhez hozzászokjon, és táplálkozása ne váljon egyoldalúvá.

Hathónapos korban a fogak előtörése megkezdődik. Ilyenkor a gyermek kezd rágni, illetve rágcsálni. Ez jó. Adjunk neki rágcsálni valót, de semmi esetre sem cukrot, kekszet, kenyérhéjat, hanem almát, sárgarépát. Arra azonban vigyázzunk, hogy ne nyelhesse, vagy hogy a légszövébe kerüljön. Ezek az ételek nem málnak el a szájbán (néha még a cukor is bajt csinál), ezért kössük az almát fonálra és a gyermeket ne hagyjuk magára. Nagyon káros a cukros cucli, vagy később a cukrozott kenyér. A cukrot, cukorkákat, tésztaikat később is kerüljük. Ne ilyesmivel kedveskedjünk. A cukrot az ételek ízesítésére használjuk, így kevésbé árt.

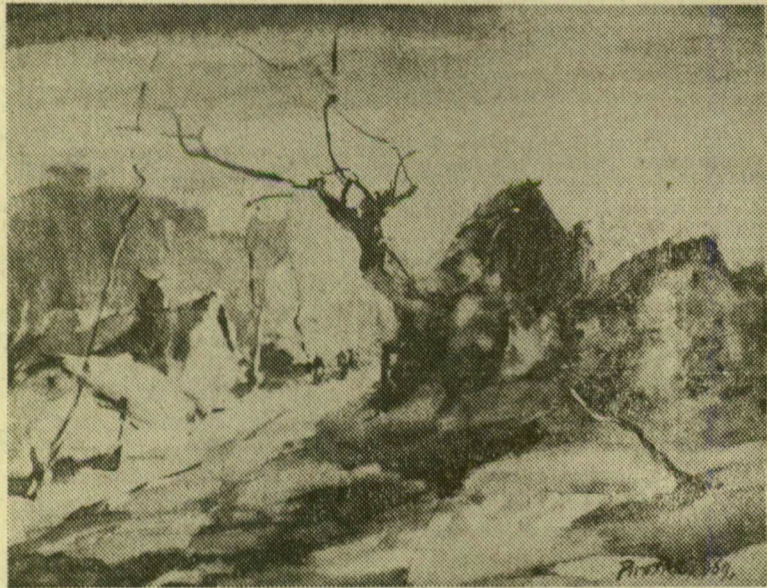
Szoktassuk hozzá a gyermeket a rendszeres étkezéshez és rágáshoz, valamint ahhoz, hogy a fő-étkezések között cukrot, édességet ne fogyasszon. Ez káros a fogazatra, de nem használ az egész szervezetnek sem, mert a gyermek étvágytalanná válik és táplálkozása egyoldalúvá lesz. Az a helyes, ha a gyermek mindent jó étvágyal megeszik és nem válogat. De ezt a szokást meg kell örözni legalább 18 éves korig. Az sem káros persze, ha azután is megmarad.

Az eddigi kutatási eredmények szerint a fogazatra a legkárosabbak a cukorkák és édességek. A cukorkákat és a cukrot finomított szénhidrátoknak nevezzük. Kevésbé káros, ha nem finomított, de szénhidrátú a táplálékunk. Ilyenek a fehér kenyér és burgonya, hogy a legfontosabbakat említssem. Kevésbé káros, de semmi esetre sem előnyös, ha a napi kalóriaszükségletet ilyenekből fedezi a szervezet. A helyes táplálkozáshoz hozzátartoznak a fehérjék (hús, hal, tojás, tej, tejtermékek), a zsírok (állati és növényi), továbbá a gyümölcsökben levő vitaminok is. Lehetőleg úgy alakítsuk a táplálkozásunkat, hogy a szervezetnek mindenből jusson. A szénhidrát pedig ne legyen több 50 százaléknál.

A VIZSGÁLATOK SZERINT a magyarországi gyermekekothonokban a táplálkozásnak főbb vonásaiban a fentiek a jellemzői. Csupán az 50 százalékos szénhidrátarányt nem tudják tartani. A gyermekek fogai mégis jobbak, tehát van így is eredmény. A táplálkozás hatása nem érvényesül gyorsan. Ehhez meggyőződés és tudatos, valamint éveken át tartó következetesség szükséges. És ez az, ami nehéz, de úgy gondolom, hogy gyermekeink egészsége ezt a többlet tördést megérdemli.

A táplálékkal jutnak a szervezetbe a fluoridok is. De erről a kérdéstről most nem kívánok szólni.

Jelenlegi felfogásunk szerint a könnyen bomló cukrokból keletkeznek leginkább a szájjüregben azok a savak, amelyek a fogzománcot bontják. Minél gyakoribb a savhatás és mennél hosszabb ideig tart, annál veszedelmesebb. Ezt a káros helyi hatást csökkenthetjük az-zal, ha gyakran mosunk fogat. A fogszuvasodás megelőzése szempontjából semmi értelme nincs a reggeli előtti fogmosásnak, hanem legalábbis a reggeli és vacsora utáni szájalpolás szoktas-suk rá gyermekeinket.

Piroska János

Kunyhók